

TIJANA PAREZANOVIĆ | OSNOVI PREVOĐENJA ZA ANGLISTE

Tijana Parezanović je profesor engleskog jezika i književnosti i doktor filoloških nauka. Od 2009. godine radi na Alfa BK Univerzitetu, gde je 2020. godine izabrana u zvanje vanrednog profesora za užu naučnu oblast Anglistika. Bavi se teorijom, praksom i didaktikom prevođenja. Oblasti njenih naučnih interesovanja su anglofone književnosti i kulture, književna kartografija i iterologija, intermedijalne studije i naratologija. Izvršna je urednica naučnog časopisa *[sic] – a journal of literature, culture and literary translation* i autorka brojnih naučnih radova, priređenih zbornika i monografije *Terra Australis: Mitopoetika pripadanja* (2019).

Iako je prvenstveno namenjen studentima osnovnih studija anglistike Fakulteta za strane jezike Alfa BK univerziteta u Beogradu, nesumnjivo je da će ovaj tekst nadići primarnu ciljnu grupu i biti korisno štivo i na višim nivoima akademskih studija, stručnim kursevima, ali i da će, osim anglistima, koristiti i svima koji se uče prevođenju ili se već njime bave kroz datu ili čak i neke druge jezičke kombinacije.

Dr Andrijana Đordan, Ambasada Španije u Srbiji

Ovo je dragocena knjiga i za one koji bi da se bliže upoznaju sa osnovnim prevodilačkim temama, za prevodioce početnike koji će u njoj otkriti korisne savete i smernice za odgovorno i profesionalno bavljenje ovim poslom, ali i za iskusne prevodioce, koji u njoj mogu pronaći vredna teorijska promišljanja problema, ideja i pitanja s kojima se svakodnevno susreću. Sa iskrenim uverenjem da će ovaj udžbenik doprineti podizanju svesti budućih prevodilaca o društvenom i kulturnom značaju prevodilačke profesije i o neophodnosti odgovornog pristupanja ovom pozivu, udžbenik *Osnovi prevođenja* najtoplije preporučujem za objavljivanje.

Doc. dr Artea Panajotović, Alfa BK Univerzitet (Fakultet za strane jezike)

ISBN 978-86-6461-062-9

OSNOVI PREVOĐENJA ZA ANGLISTE

TIJANA PAREZANOVIĆ

scholasticism. 3 pedantic or formal. 2 of or like
— *n.* 1 Also, **Scholastic**. a person who favors
scholasticism. 2 a theologian and philosopher of
the Middle Ages. 3 a man who is studying to
become a Jesuit priest.
[< Latin *scholasticus* < Greek *scholastikós* <
scholágein be a scholar, devote one's leisure to
learning < *scholē*; see etym. under *school*¹]
scholastic (skə las'tə kəl), *adj.* = scholastic.
scholastically (skə las'tə klē), *adv.* in a
scholastic way or manner; in scholastic respects:
Scholastic Aptitude Test, U.S. a test prepared
and supervised by the College Entrance Exami-
nation Board to test the general intelligence and
academic aptitude of a prospective applicant to a
college. *Abbr.* SAT (no periods).
scholasticate (skə las'tə kāt, -kit), *n.* a house
of study for Jesuits before ordination. [< New
Latin *scholasticatus* < Latin *scholasticus*; see
etym. under *scholastic*]
scholasticism (skə las'tə siz əm), *n.* 1 Also,
Scholasticism the system of theological and
philosophical teaching in the Middle Ages, based
chiefly on the authority of the church fathers, based
on Aristotle, and characterized by a formal
method of discussion. 2 adherence to the teach-
ings of the schools of the Middle Ages.

Tijana Parezanović

Osnovi prevođenja za angliste

Alfa BK Univerzitet
Beograd, 2023.

Tijana Parezanović
Osnovi prevođenja za angliste

Izdavač

Alfa BK Univerzitet

Za izdavača

Prof. dr Jovan Veselinović

Recenzenti

Doc. dr Artea Panajotović

Dr Andrijana Đordan

Priprema za štampu

Tijana Parezanović

Štampa

Publish, Beograd

Tiraž

30

Beograd, 2023.

ISBN 978-86-6461-062-9

Copyright © 2023 Tijana Parezanović

Odlukom broj 294 donetom dana 20.02.2023. godine Komisija za izdavačku delatnost Alfa BK Univerziteta odobrila je izdavanje ove knjige kao univerzitetskog udžbenika.

Sadržaj

0. Uvodna reč	5
Osnovni pojmovi	7
1. Predmet i oblici prevođenja	8
1.1. Prevodne ekvivalencije	8
1.2. Razlike u prevođenju i prevodima	13
1.3. Oblici usmenog prevođenja	17
1.4. Zadaci i pitanja	22
2. Razvoj usmenog prevođenja	24
2.1. Rani oblici tumačenja	24
2.2. Profesionalno usmeno prevođenje	28
2.3. Interpretativna teorija prevođenja	33
2.4. Zadaci i pitanja	38
3. Razvoj pisanog prevođenja	39
3.1. Počeci prevodilačke prakse	39
3.2. Prevodilačke teme i strategije	44
3.3. Savremene studije prevođenja	48
3.4. Zadaci i pitanja	52
4. Lingv(ostil)istički osvrt na prevođenje	53
4.1. Direktni prevodilački postupci	53
4.2. Indirektni prevodilački postupci	58
4.3. Prevod mora biti tačan	68
4.4. Zadaci i pitanja	81
5. Kulturološki aspekti prevođenja	82
5.1. Elementi kulture u prevodu	82
5.2. Nivoi kulture u prevodu	85
5.3. Prevođenje u kulturi	89
5.4. Zadaci i pitanja	94
6. Funkcionalne teorije prevođenja	95
6.1. Funkcija prevoda	95
6.2. Tipologija tekstova	106
6.3. Analiza teksta	109
6.4. Zadaci i pitanja	117
7. Specifičnosti književnog prevođenja	118
7.1. Kulturno-društveni sistem	118
7.2. Intervencije u tekstu I	123
7.3. Intervencije u tekstu II	128

7.4. Zadaci i pitanja	134
8. Specifičnosti stručnog i naučnog prevođenja	136
8.1. Mapiranje delatnosti	136
8.2. Čin komunikacije.....	145
8.3. Prenosjenje znanja	151
8.4. Zadaci i pitanja	157
9. Specifičnosti usmenog prevođenja	158
9.1. Mentalni napor.....	158
9.2. Rešavanje problema (u SP).....	161
9.3. Zapisivanje beležaka (u KP).....	167
9.4. Zadaci i pitanja	171
10. Prevođenje i tehnologija	172
10.1. Mašinsko prevođenje.....	172
10.2. Prevodilačke memorije	176
10.3. Audiovizuelno prevođenje.....	180
10.4. Zadaci i pitanja	187
11. Prevođenje i tržište	189
11.1. Lokalizacija / Globalizacija	189
11.2. Prevođenje reklama	193
11.3. Prevođenje u turizmu.....	198
11.4. Zadaci i pitanja	203
12. Prevodilačka etika i pravni okvir.....	204
12.1. Etika prevođenja	204
12.2. Zakonski okvir profesije.....	210
12.3. Kompetencije prevodilaca	212
12.4. Zadaci i pitanja	216
Dodatak: Tekstovi za vežbanje.....	217
Bibliografija.....	230

O. Uvodna reč

Ovaj udžbenik namenjen je prvenstveno studentima anglistike Fakulteta za strane jezike na Alfa BK Univerzitetu u Beogradu, koji se u okviru predmeta Osnovi prevođenja pripremaju za profesiju kojom će se možda u budućnosti baviti, ili se već bave – prevodilačku profesiju. Udžbenik je nastao na osnovu višegodišnjeg rada autorke u nastavi i angažovanja na predmetima iz oblasti prevođenja (Usmeno prevođenje, Pismeno prevođenje, Translatologija, Savremeni engleski jezik, Osnovi prevođenja), ali i na osnovu rada u struci i neformalnom obučavanju književnih prevodilaca (mnogi primeri su delovi autentičnog materijala za prevođenje). Udžbenik ima za cilj da korisnicima približi različite aspekte prevodilačke profesije i tako im posluži kao osnova za ulazak u svet prevodilaštva, koju će kasnijim radom i iskustvom moći da nadograđuju.

Dvanaest poglavlja iz kojih je udžbenik sastavljen mogu se okvirno organizovati u četiri celine. Prva tri poglavlja pružaju kratak pregled istorijskog razvoja prakse i filozofije prevođenja, sve do uspostavljanja studija prevođenja kao zasebne naučne discipline u drugoj polovini 20. veka. Ova poglavlja sadrže takođe osnovne definicije prevođenja, prikaze nekih od ključnih prevodilačkih tema (poput ekvivalencije, doslovnosti, slobode, i sl.) i opise oblika usmenog i pisanog prevođenja. Četvrto, peto i šesto poglavlje predstavljaju, na izvestan način, srž udžbenika, jer je njihov sadržaj usmeren na konkretne prevodilačke probleme i moguća rešenja. Ova poglavlja bave se lingvističkim pristupom prevođenju, prevodilačkim tehnikama, razlikama između srpskog i engleskog jezika, elementima kulture koji čine sastavni deo svakog prevodilačkog zadatka, funkcionalnim pristupima prevođenju, tipovima tekstova koji se prevode i zahtevima analize teksta na izvornom i ciljnom jeziku. Sedmo, osmo i deveto poglavlje bave se specifičnostima prevođenja različitih tekstova, redom: književnih, stručnih i naučnih, kao i usmeno proizvedenih tekstova. Završna tri poglavlja sagledavaju prevodilačku profesiju u savremenom svetu, kroz prožimajući odnos sa drugim disciplinama i oblastima. Uticaj tehnologije na prevođenje opisuje se kroz predstavljanje osnova mašinskog i audiovizuelnog prevođenja, a položaj prevodilačke profesije na tržištu kroz razmatranje procesa globalizacije i lokalizacije i industrije turizma, koja je usko povezana sa prevođenjem. Završno poglavlje pruža osvrt na prevodilačku etiku i pravni status profesije. Uz svako poglavlje data su vežbanja i pitanja, odnosno zadaci, a u posebnom dodatku i skup tekstova koji prevashodno služe za vežbe prevođenja sa ciljem usvajanja leksičkih i gramatičkih struktura engleskog i srpskog jezika i osnovnih prevodilačkih procedura i tehnika. Udžbenik sadrži tekstualni materijal

sa integrisanim linkovima koji se mogu koristiti u elektronskoj verziji; prateći audiovizuelni materijali, interaktivni sadržaj i tabele mogu se naći u elektronskoj prezentaciji nastavnog predmeta.

Ogromnu zahvalnost autorka duguje recenzentkinjama udžbenika, dr Artei Panajotović i dr Andrijani Đordan, ne samo na pažljivom čitanju, komentarima i predlozima za poboljšanje teksta, već i na višegodišnjoj kolegijalnoj saradnji i produktivnim razgovorima iz kojih su nastale mnoge ideje za nastavu prevođenja. Za ideje koje su inspirisale određene delove ovog udžbenika zaslužan je i naš izvrsni prevodilac dr Milan Marković, bez čije podrške, nesebične pomoći, bodrenja i razumevanja ovog teksta ne bi bilo.

Kao što su jezici živi i podložni stalnim promenama, tako se i pogledi na prevođenje menjaju, nadograđuju i usklađuju sa praksom u prevodilaštvu i razvojem različitih oblasti društva. U nadi da će ovaj udžbenik živeti na isti način, menjati se i razvijati zajedno sa novim generacijama koje će ga koristiti, poklanjamo ga studentima Alfa BK Univerziteta.

Osnovni pojmovi

izvorni jezik, skr. IJ (engl. *source language*, SL) – jezik sa kojeg se prevodi;

izvorna kultura, izvorno tržište – kultura i tržište u okviru kojih nastaje pisani ili izgovoreni tekst na izvornom jeziku

ciljni jezik, skr. CJ (engl. *target language*, TL) – jezik na koji se prevodi;

ciljna kultura, ciljno tržište – kultura i tržište u kojima se prevodi koristi i u kojima je dominantan CJ

prevođenje (engl. *translation*) – proces prenošenja jezičkog materijala, u kontekstu i obliku u kojem na IJ proizveden, sa IJ jedne kulture i tržišta na CJ, u ciljnu kulturu i tržište;

kompetencija za transfer – ključna profesionalna kompetencija prevodilaca, sposobnost prenošenja jezičkog materijala iz jednog jezika u drugi;

usmeno prevođenje (engl. *interpreting*, nekada na srp. i tumačenje) – proces proizvodnje teksta na CJ usmenim putem;

pisano prevođenje (engl. *translation*) – proces proizvodnje teksta na CJ pisanim putem

prevodna jedinica (engl. *translation unit*) – najmanji segment teksta koji prevodilac tretira kao kognitivnu celinu (smislaonu ili idejnu jedinicu), a za koji se u ciljnom jeziku može pronaći ekvivalent; fluidni koncept koji nekad može biti jedna reč, ili čak i manja lingvistička jedinica, a nekad obuhvatati složenije forme (idiome, igre rečima), pa i ceo tekst

prevod (engl. *translation*) – tekst na CJ, rezultat procesa prevođenja;

izvornik, original – tekst na IJ

traduktologija (engl. *traductology*, češće se na engl. koriste termini *translatology* ili *translation studies*) – nauka o teoriji i praksi pisanog i usmenog prevođenja

1. Predmet i oblici prevođenja

Cilj: Definisanje prevođenja i različitih oblika ovog procesa u pisanim i usmenim medijima.

Rezime: Predstavljanje različitih vrsta ekvivalencije u prevođenju i prevođenja kao lingvističkog i komunikacionog procesa, predstavljanje nekih oblika pisanog prevođenja u odnosu na ulogu prevedenog teksta u komunikaciji, opisivanje razlike između usmenog i pisanog prevođenja i oblika usmenog prevođenja.

1.1. Prevodne ekvivalencije

Pogled na bilo koji rečnik daće nam vrlo jednostavnu definiciju prevođenja, koja se najčešće svodi na: „proces prenošenja reči iz jednog jezika u drugi”, „prebacivanje iz jednog jezika u drugi”. Rečnik *Oxford Learners' Dictionary* kao prvu definiciju daje čak i uopšteniji opis, „proces pretvaranja nečega napisanog ili izgovorenog u drugi jezik”. Ove definicije su svakako donekle tačne, ali u velikoj meri nepotpune. Donekle tačne jer prevođenje podrazumeva mnogo više od pukog prenošenja reči. Uvek je potrebno uzeti u obzir i njihova različita značenja, upotrebnu vrednost, diskurs i kontekst u kojem se koriste, publiku kojoj su upućene, i sl. Nepotpune su jer pojam „procesa” u ovako pojednostavljenim definicijama ostaje nejasan, kao da se radi o nekom gotovo neobjašnjivom postupku koji se dešava sam od sebe. Teorija i praksa prevođenja svode se zapravo oduvek na pokušaje da se taj proces opiše i objasni.

Neke od prvih teorijskih definicija prevođenja, koje su potekle iz lingvistike, deluju jednako nepotpune. Tako lingvista Džon Katford [John C. Catford] definiše prevođenje kao zamenu tekstualnog materijala na izvornom jeziku ekvivalentnim tekstualnim materijalom na ciljnom jeziku (Catford, 1965). Judžin Najda [Eugene A. Nida] na sličan, ali proširen, način prevođenje definiše kao reprodukovanje u ciljnom jeziku najbližeg prirodnog ekvivalenta poruke na izvornom jeziku, pri čemu se prirodna ekvivalencija odnosi na značenje i stil (Nida & Taber, 1969). Rodžer Bel [Roger T. Bell], opet na sličan način, definiše prevođenje kao izražavanje na ciljnom jeziku onoga što je izraženo na izvornom, na takav način da se očuvaju semantičke i stilističke ekvivalencije (Bell, 1991).

Ono što se izdvaja iz svih ovih definicija (osim fokusa na tekstu, njegovom značenju i stilu) jeste pojam *ekvivalencije*, ili, ukratko, jednakosti. Ovaj pojam je dugo bio bitan teoretičarima prevođenja, a razvijao se u skladu sa različitim teorijskim pogledima na prevođenje. Jedni ga tako definišu kao odnos lingvističke jednakosti između IJ i CJ, drugi ga definišu sa pragmatičke ili semantičke

perspektive, kao odnos funkcionalne jednakosti poruke na IJ i CJ, dok treći stoje negde između (Leonardi, 2000). U osnovi lingvističkog shvatanja ekvivalencije stoji ideja da je moguće u CJ pronaći reči, sintagme i šire konstrukcije koje imaju identično značenje i funkciju kao izrazi na IJ. U idealnom slučaju, to bi podrazumevalo da se, na primer, reč *study* uvek prevodi na srpski kao *studija*, dok se ona zapravo može prevoditi i kao *radna soba*, *proučavanje*, *istraživački rad*, itd. Nemogućnost unapred datog, jezičkim pravilima propisanog odnosa ekvivalencije primećen je rano, pa se tako počelo govoriti o situacionoj ekvivalenciji kao replikaciji situacije iz IJ pomoću sasvim drugih reči u CJ (Vinay & Darbelnet, 1995, str. 342). Judžin Najda izdvaja dve vrste ekvivalencije: formalnu korespondenciju, kao *istovetnost poruke i po formi i po sadržaju*, i **dinamičku ekvivalenciju**, koja se zasniva na *istovetnom dejstvu poruke* (Nida, 1964, str. 159). Formalni korespondenti predstavljaju izraze koji su i formalno (gramatički, po obliku) i značenjski (semantički, po značenju) istovetni. Oslanjanje na njih bi, međutim, u prevođenju često napravilo više štete nego koristi. Zamislimo, na primer, da *prijatno* kao standardni poziv na jelo u srpskom prevedemo engleskom rečju *pleasantly*, koja ima isti priloški oblik i primarno značenje, dakle, predstavlja formalnog korespondenta, ali nema istovetno dejstvo kao poruka na srpskom, odnosno, nije ekvivalentna srpskom izrazu. Stoga Judžin Najda smatra da se prevođenje treba oslanjati na dinamičku ekvivalenciju. Dinamička ekvivalencija je princip prevođenja po kojem se značenje izvornog teksta prenosi na takav način da izraz u CJ proizvodi isti utisak na primaoca poruke koji je i originalni izraz proizveo na primaocu u IJ (Leonardi, 2000). Slično ovome, Džon Katford govori o formalnoj korespondenciji i **tekstualnoj ekvivalenciji**. Tekstualna ekvivalencija je situacija u kojoj se tekst ili deo teksta na CJ u određenoj prilici posmatra kao ekvivalentan datom tekstu ili delu teksta na IJ (Leonardi, 2000). Možda najdetaljnije određenje ekvivalencije pruža Mona Bejker, koja kroz ovaj princip sagledava različite faze procesa prevođenja (Baker, 1992). Ona govori o:

- ekvivalenciji na nivou značenja reči – ili denotativnoj ekvivalenciji (Jovanović, 2015, str. 120). Ovo je, u praksi, prva ekvivalencija kojom će se prevodilac baviti: pokušaće da nađe adekvatan prevod za pojedine reči i izraze. Ujedno je denotativna ekvivalencija od velikog značaja prilikom prevođenja tehničkih i stručnih termina iz različitih oblasti.
- gramatičkoj ekvivalenciji. Gramatičke strukture se u različitim jezicima mogu razlikovati u tolikoj meri da je ponekad neophodno dodati ili izostaviti informacije u prevodu na CJ kako bi gramatička ekvivalencija bila očuvana. Na primer,

prilikom prevođenja sa srpskog na engleski uvek moramo dodati članove tamo gde je to neophodno kako bi značenje koje nosi ova gramatička vrsta bilo očuvano.

- tekstualnoj ekvivalenciji, koja podrazumeva identičnost teksta na IJ i teksta na CJ po pitanju kohezije¹ i sadržaja.

- pragmatičkoj ekvivalenciji, koja se odnosi na ono što poruka na IJ implicira, to jest, prećutkuje. Ovo je verovatno najzanimljivija vrsta ekvivalencije, i verovatno ona koju je najteže postići. Kako bi uspešno preneo poruku iz IJ u CJ, prevodilac mora shvatiti implikaciju teksta i otkriti njegovo značenje „između redova”.

I kasnije definicije prevođenja, koje se udaljavaju od pojma ekvivalencije, ne definišu precizno sam proces. Piter Njumark [Peter Newmark] prevođenje definiše kao zamenu značenja teksta na IJ značenjem teksta na CJ, u skladu sa namerom autora tog teksta na IJ (Newmark, 1998). Bitno je, ipak, što Njumark osim teksta uvodi druge elemente procesa prevođenja. On govori o autorskoj intenciji, naime, uvodi autora kao element procesa prevođenja. Setimo se da i Judžin Najda, govoreći o dinamičkoj ekvivalenciji, u prevođenje uvodi primaoca poruke, kao i da Mona Bejker takođe govori o značaju prenošenja svih aspekata poruke. Na taj način ovi teoretičari naslućuju da prevođenje nije tek manje ili više složena lingvistička operacija, već da predstavlja oblik komunikacije.

Piter Njumark opisuje komunikativni pristup prevođenju kao proizvođenje na CJ takvog dejstva na čitaoca koje je najpribližnije onom dejstvu koje tekst na IJ proizvodi na svoje čitaoca. Njumark pravi razliku između *komunikativnog* i *semantičkog* prevođenja – pri čemu semantičko prevođenje odgovara lingvističkim definicijama prevođenja datim na početku ovog teksta. Semantičko prevođenje teži da u CJ reprodukuje tačno i prikladno kontekstualizovano značenje teksta na IJ, imajući u vidu najpribližnije odgovarajuće semantičke i sintaksičke strukture na CJ (Newmark, 1981). Komunikativno prevođenje je više od semantičkog usmereno ka ciljnom jeziku i prenošenju informacija u njega. Kako navodi lingvistkinja Džulijen Haus [Juliane House], prevođenje je uvek usmereno i „natrag”, ka izvornoj poruci, i „napred”, ka komunikacionoj situaciji koja uključuje čitaoca kojima je prevod namenjen i *ekvivalentan* tekst proizveden u ciljnom jeziku. Stoga prevođenje uvek „uključuje dve faze: prvu u kojoj prevodilac razume i tumači tekst na izvornom

¹ Kohezija je mreža leksičkih, gramatičkih i drugih odnosa koji povezuju različite delove teksta. Ovi odnosi zapravo čine strukturu teksta jer se od čitaoca zahteva da određene izraze ili segmente teksta tumači imajući u vidu njihov odnos sa drugim delovima teksta (Shi, 2004).

jeziku i drugu u kojoj se tumačenje prevodioca izražava na ciljnom jeziku” (House, 2018, str. 10).

Iako se definicije pojma komunikacije razlikuju u odnosu na primenjen teorijski okvir i aspekt komunikacije na koji se stavlja naglasak, postoje određeni osnovni elementi komunikacije koje svaka definicija uzima u obzir. To su: pošiljalac poruke (inicijator ili komunikator); primalac (recipijent); poruka; način (sredstvo ili kanal) preko kojeg se poruka prenosi; efekat koji poruka ostavlja na primaoca (Janićijević, 2007, str. 14). Ukoliko se ovi osnovni elementi komunikacije primene na prevođenje, u prvoj fazi procesa pošiljalac je autor poruke na IJ, a primalac je prevodilac. U drugoj fazi, pošiljalac je i dalje autor *posredstvom prevodioca*, a primalac je publika koja poruku čita na CJ.² U skladu sa semantičkim pristupima prevođenju, sadržaj poruke je isti, a u skladu sa komunikativnim pristupima isti je i efekat – s time da su izraženi na drugom jeziku. Kanali kroz koje se poruka prenosi mogu biti raznovrsni. Može se raditi o pismima, kuririma, radio emisijama, televiziji, internetu, novinama, knjigama; s obzirom na postojanje neverbalne komunikacije, kanali mogu biti i gestovi ili slike. Kanal u kojem se poruka formuliše i šalje na IJ može biti isti kao kanal u kojem će poruka biti preneti na CJ, ali to nije obavezno.³ Važno je napomenuti da je u procesu prevođenja prevodilac istovremeno i *kanal, posrednik ili medijator*, te da se sam proces prevođenja odvija kroz njega i od njega zavisi.

Vežbanje. Dopunite tekst rečima: *represent; capacity; figuratively; manifestation; instance; reported*

The first thing to say about translating is that it is an instance of quoting. This statement is not to be taken _____: translating is not *like* quoting; it *is* quoting, that is, translating is _____ discourse. Thus translating is in the first _____ to be distinguished from language production in which the speaker does *not* intend to _____ other language. Most of the language we produce concerns states of affairs in the world rather than what others have said. But the ‘metarepresentational’ _____ – the capacity to use language in order to represent language – is a vital and universal feature of human languages, and translating is a _____ of it.

² Videti, na primer, shematski prikaz u: Mayoral et al., 1988, str. 357.

³ Kanal se, na primer, razlikuje u situacijama prevođenja koje nazivamo ‘čitanjem na ciljnom jeziku’ (videti odeljak 1.3.).

exact (adj.); dramatization; involve; written; changed; specialized

Quoting is commonly thought of as reproducing the _____ words of the source; in this sense of the term, translating obviously cannot be quoting, since all or almost all the words are _____. In fact, however, the reproduction of exact words is a highly _____ form of quoting, required in certain _____ contexts (in law, scholarship and journalism). Most quoting does not _____ the reproduction of exact words. Quoting is perhaps best understood as a kind of _____: the speaker or writer puts the source on a metaphorical stage and makes her speak in the first person:

producer; processed; involved; various; defining; interval

The second _____ feature of the act of translating is that the language _____ first reads or hears a chunk of text in one language; then, within a very short time _____, produces some text in another language and then moves on to the next chunk of text in the first language, and so on. The chunks can be of _____ sizes (within the limitations set by memory), and they can be _____ with more or less attention to cotext and context. The time gap _____ ranges from 3-4 seconds in simultaneous interpretation to perhaps x seconds in consecutive interpretation without note-taking. In between are the various kinds of written translation, where the time is that required to read a chunk ranging from a phrase to a longish sentence, or a couple of relatively short ones.

defects; intention; output; translating; deliberate (adj.); attention

The third defining feature of translating is an _____ to preserve the meaning of the source text rather than change it. The key word here is 'intend'. I am _____ if I intend the text in the second language to mean more or less the same as the source text. *Whether I succeed or not is utterly irrelevant.* To put it another way: *what others may think about my translation is utterly irrelevant.* For various reasons (lapses in _____, limitations of TL, _____ in my knowledge of SL or TL, deadlines), my _____ may be full of deviations both major and minor from various aspects of the meaning of the source text. The process that gave rise to this output still counts as translating, as long as the deviations are not _____

putting; attached; satisfy; quoting; irrelevant; dubbed

Much quotation is non-imitative: the quoter deliberately changes the meaning of what the source said or wrote, often _____ words into the source's mouth. The same is true of two-language _____, a process usually _____ 'adapting'. Now it may happen that, even though I intend to make significant changes in the meaning, current social norms still label the result a translation. Indeed, as in the era of the *belles infideles* in France, norms may actually require changes in meaning, for example making sexual or political content in a novel conform to the sensibilities of TL readers or censors. But that is _____ to our definition. If I am aiming to change meaning in order to _____ such a norm, then I am *not translating* under the definition to be used here. Note that this exclusion is in no way prescriptive: the social label 'translation' can still be _____ to a non-imitative TL text.

Izvor: Mossop, B. (2003). **A socially neutral definition of translating.**

1.2. Razlike u prevođenju i prevodima

Kao i komunikacija, prevođenje se može odvijati kroz različite kanale, tj. u različitim medijima, kojima upravlja prevodilac-medijator. Ako govorimo o kanalima prevođenja, prevashodno se radi o podeli na pisano i usmeno prevođenje. U engleskom jeziku postoji i terminološka razlika između ova dva vida prevodilačke aktivnosti: termin 'translation' odnosi se na pisano prevođenje, s tim da se može odnositi na proces pisanog prevođenja ili na tekst na CJ kao proizvod tog procesa; za usmeno prevođenje se u engleskom jeziku koristi termin 'interpreting'. (Treba svakako napomenuti da se 'translation' često koristi i u literaturi i u praksi kao krovni termin koji pokriva sve oblike prevodilačke aktivnosti i proizvode te aktivnosti. U srpskom jeziku se termin 'prevod' koristi da označi proizvod prevođenja, bilo pisanog ili usmenog, a 'prevođenje' da označi proces.)

Suštinske razlike između pisanog i usmenog prevođenja su vremenskog karaktera. Kod pisanog prevođenja, poruka je formulisana napismeno, te je samim tim fiksirana i može joj se pristupiti u bilo kojem trenutku. S obzirom na to da prevodilac ima određeno vreme na raspolaganju, on se poruci može vraćati, iznova je tumačiti i potencijalno praviti izmene u poruci na CJ (House, 2018, str. 16). Vremenska dimenzija usmenog prevođenja sasvim je drugačija. Izgovorena poruka

na IJ dostupna je, po pravilu, samo u trenutku kada se izgovara i prevodiocu je samo tada na raspolaganju. Samim tim, ograničene su mu i mogućnosti ispravljanja poruke na CJ (ukoliko se i na CJ poruka prenosi usmenim putem) jer uglavnom ima samo jednu priliku da je izgovori. Vremenskih ograničenja u procesu usmenog prevođenja ima još: na primer, postoje faze procesa koje zahtevaju veću pažnju, detaljniju obradu, pa samim tim i više vremena, a vremena prilikom usmenog prevođenja uvek manjka jer prevodilac zapravo mora da *istovremeno* sluša, tumači i prevodi. U pisanom prevođenju nema ovih ograničenja: prevodilac može najpre da pročita tekst i rastumači poruku, pa da je tek onda prevede, a i čitanje i tumačenje i prevođenje mogu se odvijati manje-više u skladu sa tempom koji prevodiocu odgovara – iako taj tempo uvek zavisi i od postavljenih rokova, koji su često kratki. Tekst i poruka su pisanom prevodiocu, za razliku od usmenog, dostupni u celini sve vreme dok radi na prevodu. Dodatne razlike između pisanog i usmenog prevođenja pronalaze se u komunikacionoj situaciji u kojoj se prevođenje odvija. Kada je kanal pisano prevođenje, ni autor kao pošiljalac poruke na IJ ni potencijalni primaoci poruke na CJ uglavnom nisu prisutni, pa samim tim ne može doći ni do otvorene interakcije ili proveravanja da li je u prenošenju poruke došlo do nekih nejasnoća ili nedorečenosti. S druge strane, u procesu usmenog prevođenja su uglavnom prisutni i pošiljaoci i primaoci, pa je i komunikacija dinamičnija i otvorenija (House, 2018, str. 16–17).

Pisano prevođenje se uglavnom deli na književno i pragmatično, iako se u savremenoj praksi najčešće govori o književnom i neknjiževnom, odnosno stručnom, prevođenju, s povremenom podelom stručnog na usko stručno i naučno (prevođenje akademskih članaka i knjiga). Književno prevođenje obuhvatalo bi prevodilački rad na književnim tekstovima, bilo proznim, poetskim, ili dramskim, dok stručno prevođenje obuhvata širok opseg tekstova (novinski članci, pravna dokumenta, uputstva za upotrebu lekova, itd.) sa različitim funkcijama. Svaka klasifikacija pisanog prevođenja koja se rukovodi ovom osnovnom podelom na književno i neknjiževno prevođenje zasnovana je na sadržaju poruke koja se u prevodilačkoj komunikaciji prenosi. To znači da je sam proces pisanog prevođenja uvek isti, ili barem u najvećoj meri isti, a da je jedini kriterijum na osnovu kojeg se pisano prevođenje može podeliti na različite oblike i kategorije – tip teksta na IJ koji treba prevesti na CJ. Malopre pomenute definicije usmenog prevođenja s obzirom na vremenska ograničenja prvi je izneo početkom šezdesetih godina 20. veka nemački teoretičar Oto Kade [Otto Kade] (Mukhamedov, 2020), koji je takođe govorio o karakteru teksta – kategoriji sličnoj tipu teksta. Karakter teksta se, prema Kadeu, zasniva na tri komponente. **Intelektualna komponenta** dominantna je u pragmatičnim (neknjiževnim) tekstovima; **komponenta forme** je najprisutnija u

književnim; **emocionalna komponenta** je ključna za reklamne i propagandne tekstove (Muñoz Martín, 2022). Slične ideje i pristupe prevođenju razviće tokom narednih decenija drugi nemački teoretičari prevođenja, pripadnici takozvane funkcionalne škole (videti odeljak 6.2.). Oto Kade i teoretičari slične orijentacije značajni su za studije prevođenja zbog toga što se udaljavaju od čisto lingvističkog pristupa (koji su zastupali naučnici poput Katforda i Najde) i u obzir uzimaju, pored jezičkih kao esencijalnih, i druge aspekte prevođenja, poput publike kojoj je prevod namenjen, svrhe prevoda u ciljnoj kulturi, situacionog konteksta u koji je tekst smešten i sl. S tim u vezi, Džulijen Haus (jedna od zastupnica funkcionalnih prevodilačkih teorija) govori o dve vrste pisanog prevoda: prikrivenom i i otvorenom (engl. *covert translation* vs. *overt translation*). Ovde se radi o prevodu (proizvodu), koji proističe iz dva različita procesa prevođenja, tj. smeštanja teksta iz konteksta na IJ u kontekst na CJ. Otvoreni prevod se ne predstavlja kao originalni tekst, tj. kao „drugi original”, već otvoreno nastupa kao prevod, što između ostalog podrazumeva i to da se ne obraća i ne komunicira sa primaocima poruke na CJ. Oni su svesni da je poruka koju primaju prevod i da njeno dejstvo treba da bude usmereno samo na recipijente na IJ (House, 1977, str. 189). Drugim rečima, otvoreni prevod ne može u CJ da ima funkciju koju tekst na IJ ima u izvornom kontekstu. Prevodilac (medijator) i recipijent u CJ mogu samo da prepoznaju funkciju teksta u IJ i njegovo dejstvo na recipijente u IJ. Otvoreni prevod bio bi, na primer, prevedeni politički govor. Politički govor je upućen određenoj, jasno definisanoj zajednici, na koju govornik na neki način želi da utiče. Kada se politički govor prevede na bilo koji drugi jezik, teško u tom jeziku može da zadrži prvobitnu funkciju, ali ta funkcija može biti prepoznata u CJ u smislu u kojem deluje na govornike IJ. S druge strane, prikriveni prevod je proizvod prevođenja koji se ne doživljava kao prevod već kao tekst nastao na CJ. Prikriveni prevod odnosi se uglavnom na tekstove koji nisu (poput pomenutih političkih govora) na neki poseban način vezani za kontekst, kulturu i komunikacionu situaciju u IJ i ne obraćaju se direktno i eksplicitno samo govornicima IJ. Prikriveni prevod bi, na primer, trebalo da bude prevod bilo kog naučnog članka (čija je funkcija – da predstavi naučne činjenice i argumentaciju – univerzalna i važeća globalno).

Iskorak iz čisto lingvističkih osvrta na prevođenje, u drugom smeru i van kruga nemačkih teoretičara, pravi i Roman Jakobson, ruski lingvista i semiolog.⁴ Iako u svom uticajnom radu o prevođenju iz 1959. godine govori o lingvističkim

⁴ Semiotika ili semiologija je nauka koja se bavi proučavanjem znakova, tj. svim sistemima znakova koji postoje u ljudskom i drugim oblicima života, što uključuje i jezik, književnost, modu, običaje, itd.

aspektima prevođenja, on im suštinski pristupa iz perspektive semiologa koji proučava znakove, njihovo kodiranje i dekodiranje. Jakobson govori zapravo o različitim vrstama prevođenja *znakova*, što predstavlja jedan širi osvrt na prevođenje, koji obuhvata ne samo jezik kao jedan od znakovnih sistema, već sve znakovne sisteme. Jakobson izdvaja sledeće vrste prevođenja (2004, str. 114):

1. Intralingvalno prevođenje (engl. *intralingual translation/rewording*), koje podrazumeva tumačenje i prevođenje znakova jednog jezika pomoću drugih znakova tog istog jezika. U intralingvalni prevod spadaju upotreba sinonima, prepričavanje delova ili celine teksta, ili iskazivanje iste misli/rečenice pomoću drugačijih struktura u okviru istog jezika,
2. Interlingvalno prevođenje (engl. *interlingual translation/translation proper*), koje se odnosi na prevođenje znakova iz sistema jednog jezika u sistem drugog jezika. To je prevođenje u užem smislu, ili pravo prevođenje (prema Jakobsonu, zamena reči i fraza iz IJ najboljim ekvivalentima u CJ),
3. Intersemiotičko prevođenje (engl. *intersemiotic translation/transmutation*) je prevođenje znakova iz jezika kao sistema verbalne komunikacije u znakove nekog sistema neverbalne komunikacije – na primer, u pokrete znakovnog jezika koji koriste osobe oslabljenog sluha, saobraćajnu signalizaciju, ilustraciju bilo koje vrste, itd.

Vežbanje. U parovima razmenite po fotografiju koju sami odaberete. Fotografiju koju ste dobili prevedite *intersemiotički*, odnosno, prenesite rečima što više informacija o njoj.

Vežbanje. Često se kao o krajnjoj suprotnosti formalnoj korespondenciji govori o apsolutnom nedostatku, odnosno situaciji u kojoj za određenu reč ne postoji prevod ni u jednom drugom jeziku, ili barem u većini jezika, zbog toga što koncept na koji se reč odnosi ne postoji u drugim kulturama. Kao primeri mogu poslužiti *tsundoku* (japanski: kupovina knjiga koje se nikad neće otvoriti ni pročitati), *abbiocco* (italijanski: pospanost koja dolazi sa sitošću), ili *schnapsidee* (nemački: plan koji je skovan u pijanom stanju ili je toliko smešan da deluje kao da ga je skovao neko pijan). Pronađite još **neke** od takvih reči (na bilo kom jeziku) i probajte da ih predstavite na neki neverbalni način (npr. izrazom lica, slikom, i sl.).

1.3. Oblici usmenog prevođenja

Usmeno prevođenje može biti *simultano* ili *konsekutivno*. Osim toga, kao zasebne vrste s obzirom na način sprovođenja postupka usmenog prevođenja izdvajaju se *šišotaž* (*šapatno prevođenje*) i *dijaloško prevođenje*; postoji, zatim, i *čitanje na ciljnom jeziku* (*prevođenje s lista*), a razvoj savremenih tehnologija omogućio je i novi vid usmenog prevođenja – *kons-sim bez beležaka*.

Simultano prevođenje (engl. *simultaneous interpreting*) je proces tokom kojeg prevodilac prenosi poruku na CJ istovremeno sa govornikom koji poruku iznosi usmeno na IJ. Istovremeno podrazumeva kašnjenje od nekoliko sekundi, koje je potrebno da bi prevodilac čuo početak poruke. Kašnjenje ne sme u toku celog procesa biti veće od nekoliko sekundi, jer bi u suprotnom uzrokovalo gubitak informacija. Međutim, ponekad je, a posebno na početku prevodilačke karijere, teško postići što veću simultanost prilikom prevođenja jer prevodilac često čeka kraj rečenice da bi čuo kompletnu jezičku celinu. Struktura rečenice na engleskom je takva da se nova i bitna informacija naglašava postavljanjem na kraj; u srpskom jeziku se ove informacije postavljaju na početak. Zbog toga prevodilac sa engleskog na srpski *čeka da čuje kraj rečenice* i tako gubi dragocene sekunde: dok on prenosi izrečenu poruku, govornik je već u sred izgovaranja sledeće poruke, tako da prevodilac mora istovremeno sa jednakom pažnjom proizvoditi tekst na CJ i pamtititi tekst na IJ koji se odmah potom mora reprodukovati. Zbog ovog povećanog napora, koji često dovodi do gubitka informacije, bitno je da kašnjenje prevoda u odnosu na original bude što manje, a nedostatak potpune informacije se nadoknađuje *anticipacijom*. Prevodilac mora razvijati sposobnost da nasluti šta će govornik reći, a to postiže *poznavanjem teme* (dakle, mora biti u toku sa dešavanjima u oblasti u kojoj radi ili bi mogao da radi), i *poznavanjem jezika* (sposobnošću da pomoću poznavanja kolokacija, gramatičkih struktura, fraza i drugih leksičkih i sintaksičkih elemenata IJ pretpostavi šta će govornik reći). Simultano prevođenje se po pravilu odvija u prevodilačkoj kabini sa tehničkom opremom. U kabini su istovremeno prisutna dva prevodioca, koja se smenjuju na 15 do 30 minuta. U toku rada, oni slušaju govornika na IJ i mikrofonom prenose govor na CJ kroz kanal koji je za taj CJ određen. Simultano prevođenje se često odvija na većim međunarodnim konferencijama, konvencijama, simpozijumima, gde učesnici govore različite jezike, pa zato i prevođenje obuhvata veći broj jezika.⁵

⁵ Razvoj informacionih i drugih tehnologija je u velikoj meri uticao na proces i praksu prevođenja. S tim u vezi je u poslednje vreme, a posebno od početka pandemije kovida-19, pored pomenutog *kons-sim prevođenja bez beležaka* (kombinovanog konsekutivnog i

U tom slučaju ovaj vid prevođenja se često naziva i *konferencijskim prevođenjem*, iako konferencijsko prevođenje može biti i **konsekutivno**.

Konsekutivno prevođenje (engl. *consecutive interpreting*) je proces tokom kojeg prevodilac počinje sa prevođenjem nakon što je govornik na IJ završio sa jednim segmentom govora. Govor je, dakle, podeljen na segmente, a prevodilac sedi ili stoji pored govornika i zapisuje beleške kako bi preneo poruku što doslovnije na CJ nakon završenog segmenta na izvornom jeziku. Dužina segmenata može varirati. U neformalnim situacijama može se i određivati u saradnji sa prevodiocem; u formalnijim situacijama, kao što su, na primer, sastanci sa predstavnicima stranih kompanija i organizacija, može trajati 2 ili 3 minuta, dok u izuzetno formalnim situacijama, kao što je prevođenje unutar institucija Evropske Unije, segment traje 4 do 6 minuta. U većini slučajeva, govor na IJ sadrži bitne i konkretne podatke (imena, brojke, procenete, godine, i sl.) ili precizne jezičke konstrukcije i odnose (uslovne, uzročne, namerne rečenice, i sl.), koji se moraju tačno preneti na CJ. Tačan prenos podataka omogućava zapisivanje beležaka, što je tehnika kojom prevodioci moraju ovladati. Najčešće svaki prevodilac razvija sopstveni sistem zapisivanja beležaka, poput tajnog koda koji samo on razume, ali, da bi se takav kod razvio, potrebna je duža praksa i, pre toga, osnovna upućenost u neke od metoda zapisivanja beležaka (videti odeljak 9.3.).

Prevođenje šaputanjem, šapatno prevođenje ili šišotaž (engl. *whispered interpreting, chuchotage*), najjednostavnije rečeno, jeste simultano prevođenje bez prevodilačke kabine i ostale tehničke opreme. Prevodilac govori istovremeno sa govornikom koji koristi IJ, a sedi ili stoji sa manjim brojem slušalaca na CJ (uglavnom je tu samo jedna osoba, ili najviše 2 ili 3). Ovim slušaocima prevodilac šapatom prenosi na ciljnom jeziku poruku koju govornik na izvornom jeziku iznosi naglas. Šišotaž mora biti tih – prevodilac ne sme nadglasati izvornog govornika, što i uslovljava da broj slušalaca na CJ ne može biti veliki.

Dijaloško prevođenje (engl. *dialogic interpretation*) u osnovi je konsekutivno, ali trajanje svake sekvence govora je znatno kraće od minutaže koju propisuju zvanične situacije – svodi se, zapravo, na rečenicu ili dve koje govornik izgovara i na interakciju između sagovornika. U ovom prevođenju nema zapisivanja beležaka: dijalog teče neometano, dinamičnije i brže nego kod konsekutivnog prevođenja, a prevodilac počinje prevod gotovo iste sekunde kada govornik završi iskaz.

simultanog prevođenja) tehnologija omogućila i **simultano prevođenje na daljinu** (engl. *distance/remote simultaneous interpretation*), tokom kojeg prevodilac, a i učesnici, ne moraju biti fizički na istom mestu, već se okupljaju virtuelno, preko interneta.

Dijaloško prevođenje se kao medijum komunikacije veoma često koristi u situacijama **usmenog prevođenja u javnom sektoru** (engl. *community interpreting*). Usmeno prevođenje u javnom sektoru je prevođenje unutar institucija u slučajevima kada pružaoci i primaoci javnih usluga ne govore istim jezikom. Često se radi o imigrantima koji su nedavno prispeli u zemlju čijim institucijama (pravnim, socijalnim, medicinskim, obrazovnim, itd.) pristupaju i još uvek ne govore jezik dovoljno dobro. Usmeno prevođenje u javnom sektoru počelo je da se razvija sedamdesetih godina 20. veka u Australiji, koja je tada imala veliki priliv doseljenika iz raznih krajeva sveta i postajala sve više multikulturalna i multilingvalna zemlja. Godine 1973. u Australiji se uspostavlja **telefonska služba prevođenja** (engl. *telephone interpreter service*) kao jedan od prvih primera usluge prevođenja u javnom sektoru. Kasnije se razvoj ove vrste usmenog prevođenja, u smislu obrazovanja kadrova koji će se baviti usmenim prevođenjem u javnom sektoru, nastavlja najviše u Švedskoj, koja doživljava sličnu promenu demografske slike, a neka od pionirskih istraživanja ove oblasti iz devedesetih godina 20. veka zasnovana su na slučajevima pacijenata u bolnicama u Nemačkoj, koji su govorili samo srpski ili bosanski (Snell-Hornby, 2006, str. 126–128). Prevodilac koji pruža ovu uslugu mora biti upućen u zakonske propise i pravnu regulativu koji upravljaju institucijama – u najzvaničnijem smislu, ovi prevodioci su sudski tumači ili su obučeni za rad u kriznim situacijama, dok u praksi često sporazumevanje u ovakvim situacijama obavljaju osobe koje osim poznavanja jezika nemaju drugih kvalifikacija (npr. rođaci lica kojima je potrebna usluga, ili neko od zaposlenih u ustanovi gde je potrebna usluga). Do toga dolazi zato što usmeno prevođenje u javnom sektoru često uključuje neki „manji” jezik, za koji je teško naći kvalifikovane prevodioce.

Čitanje na ciljnom jeziku (prevođenje „s lista”, engl. *sight interpreting*) podrazumeva da prevodilac pred sobom ima napisan tekst na IJ i napisanu poruku prenosi usmeno na CJ, na takav način da poruka zvuči kao da je napisana na CJ. (U ovom slučaju se, da se podsetimo, kanal komunikacije razlikuje na IJ i CJ.) Prevodilac u ovom slučaju može i ne mora dobiti tekst unapred, tj. imati vremena da se pripremi. Na prvi pogled deluje da je pisani tekst olakšavajuća okolnost. Međutim, može se ispostaviti i da je otežavajuća. Ukoliko je govornik pripremio pisani tekst i ima ga pred sobom, verovatnoća je velika da će (posebno ako je iskusniji) nasumično odstupati od njega i ubacivati u govor neplanirane digresije, primere, šale, i slično. Olakšavajuće je, dakle, što prevodilac ne mora anticipirati osnovni tekst govora jer sve stoji pred njim – može se čak i pripremiti (pronaći reči i izraze koje ne zna) u trenucima pre početka prevođenja. Otežavajuće je što, u slučaju govornikovog odstupanja od pripremljenog govora, prevodilac mora

raspodeliti pažnju koliko na pisanu, toliko i na izgovorenu reč, što udvostručava radni napor.

Kons-sim prevođenje bez beležaka (engl. *cons-sim interpreting without notes*), ili simultano konsekutivno ili **digitalno konsekutivno prevođenje** (engl. *digitally mastered consecutive*), osmislio je i prvi upotrebio Mikele Ferari [Michele Ferrari], akreditovani prevodilac Evropske Komisije, godine 1999, kao hibridan oblik usmenog prevođenja, kombinaciju simultanog i konsekutivnog prevoda. Neophodna tehnička oprema obuhvata diktafon ili bilo koju drugu napravu za snimanje glasa – čak i aplikaciju na mobilnom telefonu – i slušalice, koje mogu biti priručne male slušalice, kakve se koriste uz obične mobilne telefone. Ulaganje u tehničku opremu je, dakle, minimalno (za razliku od potreba simultanog prevođenja). Ovaj oblik prevođenja odvija se u dve faze. Prva faza je konsekutivna: prevodilac sluša segment govora na izvornom jeziku, koji traje duže (barem 4 do 6 minuta). Isti segment slušaju i ostali prisutni akteri u procesu prevođenja, bilo da razumeju IJ ili ne. Tokom slušanja, prevodilac snima govor na IJ. Druga faza je simultana. Prevodilac vraća snimljeni govor na početak, koristi slušalice kako bi jedino on mogao da čuje govor iznova i, dok sluša govor po drugi put, proizvodi poruku na CJ. U odnosu na tradicionalne oblike simultanog i konsekutivnog prevođenja, kons-sim olakšava prevodiocu posao utoliko što je u mogućnosti da poruku na IJ čuje dva puta. Ukoliko je, na primer, propustio neku informaciju tokom prvog slušanja, ima mogućnost da je locira tokom drugog slušanja. Osim toga, prilikom drugog slušanja prevodilac je već upoznat sa sadržajem poruke, pa je smanjena mogućnost da će morati da prevede nešto što ne očekuje ili ne zna, odnosno ne razume. S druge strane, slušanje iste poruke dva puta povećava kognitivni napor kojim je prevodilac opterećen, te dovodi do bržeg zamaranja tokom rada.

Vežbanje. Pročitajte tekst i na osnovu informacija u njemu odgovorite na ispod data pitanja.

Sometimes it is not enough to ‘get by’ in English. Communication with professionals such as doctors, lawyers or government agents can be challenging and stressful for adult migrants. The Department of Home Affairs provides free of charge interpreting services for people with low level of English proficiency. Furthermore, eligible migrants can access Free Translating Service to ease the cost of their settlement. The Translating and Interpreting Service (TIS National) provides free interpreting services for people who are not fluent in English and have to communicate with a private or government agency. There are over 22,000

agencies registered with TIS National including state and federal government departments, local councils, medical and health practitioners, pharmacists, utility companies, telecommunication companies, emergency services, legal services and settlement and community service providers. Rockiya Pirova is TIS National Director. She says the program contracts over 3,000 interpreters in more than 160 languages across Australia. TIS National works 24 hours a day, every day of the year. Their services include immediate telephone interpreting, pre-booked phone interpreting and on-site interpreting.

For an immediate phone interpreter, once you are connected to an interpreter in the language you asked for; you will need to provide the name of the organisation and the number you need to contact before the phone conference can start. Most of the agencies registered with TIS National will accept the charges for the interpreting services, so you do not have to pay. However, if the organisation does not accept the costs, you may open a personal account with TIS National and pay for the service yourself. The pre-booked phone service is convenient when you require specialist knowledge or when you want to ensure the interpreter approaches the complexity and sensitivity of your assignment in the most appropriate way. If there's a sensitive assignment or if the client requests to have a specific gender, we can accommodate as well.

A pre-booked interpreting request needs to be submitted at least 24 hours before the proposed booking time and up to 90 days in advance of the date of request. When using a phone interpreter is not suitable, TIS National can organise on-site interpreting services. This service is not free; the cost is based on a fee-for-service calculation. The on-site interpreting services are usually booked by the organisations that need to have a face-to-face meeting with their non-English speaking clients. This service is available for any location in Australia, subject to the interpreter's availability.

The Department of Home Affairs offers a free translation for up to 10 documents for people who are settling in Australia. Most permanent and some temporary residents whose visa was granted within the previous two years are eligible for the Free Translating Service. Australian citizens, as well as people on bridging visas, tourist visas and working holiday visas, cannot access this service. The kind of documents you can get translated includes identity, medical, business, employment and education records, as well as marriage, divorce and death certificates, and academic transcripts, among others. If you are not eligible for the Free Translating Service or you need a translation for more than 10 documents, there are many commercial providers that you can access. When choosing a translator, make sure

he or she is accredited by the National Accreditation Authority for Translators and Interpreters or NAATI for short. Government bodies, Australian universities and employers require document translation to bear the NAATI accreditation stamp. NAATI CEO Mark Painting says that you can verify a translator's credentials on their online verification tool. If someone claims to have accreditation, the consumer who engaged them can verify or validate those credentials on our website.

Izvor: Kosanovic, J. (2020, 19. jun). **Free interpreting and translating services for migrants in Australia.** SBS.

- i. What makes migrants eligible for free interpreting services in Australia?
- ii. Does TIS National offer legal advice?
- iii. What kinds of interpreting does TIS National include?
- iv. Who pays for TIS National service?
- v. Who is eligible for Free Translating Services in Australia?
- vi. Who pays for Free Translating Services in Australia?
- vii. Who can translate documents for people settling in Australia?
- viii. How can you be sure you have chosen a verified translator?

1.4. Zadaci i pitanja

- a) Navedite definicije prevođenja iz lingvističke perspektive.
- b) Navedite različite poglede na ekvivalenciju u prevođenju.
- c) Navedite glavnu karakteristiku komunikativnog pristupa prevođenju.
- d) Navedite razlike između pisanog i usmenog prevođenja.
- e) Navedite komponente teksta koje izdvaja Oto Kade.
- f) Opišite vrste prevođenja koje izdvaja Roman Jakobson.
- g) Objasnite dve kategorije pisanog prevoda koje izdvaja Džulijen Haus.
- h) Navedite različite vrste usmenog prevođenja.
- i) Objasnite razliku između simultanog i konsektivnog usmenog prevođenja.

- j) Šta je šapatno prevođenje, a šta prevođenje s lista?
- k) Koji oblici usmenog prevođenja su se razvili pod uticajem razvoja tehnologije?
- l) Opišite usmeno prevođenje u javnom sektoru.